

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені І. І. МЕЧНИКОВА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра загального та слов'янського мовознавства
Кафедра української літератури та компаративістики

Силабус навчальної дисципліни
ОСНОВИ МОВОЗНАВСТВА ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Рівень вищої освіти:	Перший (бакалаврський)
Галузь знань:	03 Гуманітарні науки
Спеціальність:	035 Філологія
Спеціалізації:	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька 035.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська 035.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька
Освітньо-професійні програми:	Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька Романські мови та літератури (переклад включно), перша – іспанська Романські мови та літератури (переклад включно), перша – французька
Обсяг:	Загальна кількість: кредитів – 3; годин – 90
Семестр, рік навчання:	2, 1
Статус дисципліни:	Обов'язкова
Дні, час, місце:	за розкладом занять
Викладачі:	Ольга Василівна ЯКОВЛЕВА , доктор філологічних наук, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства Артур Тимофійович МАЛИНОВСЬКИЙ , доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури та компаративістики
Контактна інформація:	olga.yakovleva.1920@gmail.com ; +380674818898 malinowski_artur@ukr.net ; +380 67 2742168

Робоче місце:	Філологічний факультет, Французький б-р, 24/26 Кафедра загального та слов'янського мовознавства (каб. 98) Кафедра української літератури та компаративістики (каб. 83)
Консультації:	<p>Яковлєва О.В.: Очи консультації: четвер, 13.00 – 14.00 Онлайн-консультації: четвер: 18.00-19.00; ZOOM (ID: 780 6986 3565; Код доступу: Vykd9N)</p> <p>Малиновський А.Т.: Очи консультації: вівторок, 14.00-15.00 (каю 83) Онлайн-консультації: ZOOM – п'ятниця, 11.00-12.00 (запрошення надсилається в групу Telegram, Viber, Messenger)</p>

КОМУНІКАЦІЯ

Спілкування в аудиторії за розкладом. У позааудиторний час студенти зможуть поставити питання під час консультації. Інші види комунікації: очна та онлайн Zoom-консультації за розкладом.

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Курс *Основи мовознавства та літературознавства* є фундаментальною навчальною дисципліною в системі професійної підготовки філологів. Це – початковий курс загального мовознавства і літературознавства, який розглядає основні теоретичні проблеми науки про мову та літературу на елементарному рівні; закладає фундамент для успішного вивчення інших як мовознавчих, так і літературознавчих дисциплін; займає важливе місце в системі підготовки бакалаврів філології.

Мета навчальної дисципліни – ознайомити студентів з основами теорії мови та літератури, з найважливішими поняттями мовознавства і літературознавства, дати уявлення про природу та сутність мови, основні знання щодо ієрархічної структури, походження мови, основних методів її вивчення тощо. Формування в студентів наукових уявлень про специфіку мистецтва та літератури як його виду, особливості змісту і форми літературного твору, розмаїття родо-жанрових різновидів літературних творів, а також про тенденції розвитку літератури.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними положеннями класичного та сучасного мовознавства; з різними поглядами на мову, теоріями походження та сутності феномена людської мови;
- схарактеризувати структурні рівні мови;
- проаналізувати зв'язок мовознавства з іншими науками;
- визначати характер відмінностей між одиницями мовних рівнів;
- опанувати найважливішими термінами науки про мову;
- ознайомити студентів з історією письма;
- поглибити знання з фонетики, лексикології та граматики української мови у порівнянні з англійською, німецькою, французькою, іспанською та іншими мовами;
- сформувати уміння і навички студентів лінгвістичного аналізу;
- схарактеризувати головні галузі літературознавчої науки, їхній зв'язок із допоміжними та дотичними дисциплінами;

- систематизувати набуті під час навчання у школі знання з теорії літератури та підготувати студентів для сприйняття філологічних дисциплін університетського літературознавчого циклу;

- опанувати понятійно-категорійний апарат сучасного літературознавства;
- осмислити мистецтво слова як систему та структуру;
- навчити здобувачів вищої освіти аналізувати художній твір та визначати його місце й функції у національному та світовому літературному процесі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Основи мовознавства та літературознавства» здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання;
- систему мови, її рівні;
- загальні властивості літератури як мистецтва слова;
- категорійно-понятійний апарат сучасного мовознавства та літературознавства;
- принципи лінгвістичного та літературознавчого аналізу;

вміти

- аналізувати одиниці різних мовних рівнів, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють;
- вільно користуватися спеціальною термінологією мовознавства та літературознавства;
- здійснювати літературознавчий аналіз художніх творів.

ОПИС КУРСУ

Форми і методи навчання

Курс буде викладений у формі лекцій 24 год. (16 год. – основи мовознавства; 8 год. – основи літературознавства) та практичних занять 12 год. (8 год. – основи мовознавства; 4 год. – основи літературознавства), організації самостійної роботи студентів 54 год. (36 год. – основи мовознавства; 18 год. – основи літературознавства) на dennій формі навчання; лекцій 14 год. (8 год. – основи мовознавства; 6 год. – основи літературознавства), практичних 6 год (4 год. – основи мовознавства; 2 год. – основи літературознавства) організації самостійної роботи студентів 76 год. (40 год – основи мовознавства; 36 год. – основи літературознавства) на заочній формі навчання.

Основна підготовка студентів здійснюється на лекційних та практичних заняттях, але значною мірою покладається на самостійне вивчення предмета. Під час викладання дисципліни використовуються методи навчання: *Словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації, лекції з аналізом конкретних ситуацій), розповідь, пояснення, бесіда, інструктаж, дискусія, диспут. *Наочні*: мультимедійні презентації, демонстрація, презентація результатів власних досліджень. *Практичні*: тренувальні вправи; творчі вправи.

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Вступ до мовознавства

Тема 1. Мовознавство як наука. Завдання курсу «Основи мовознавства». Місце мовознавства в системі гуманітарних наук. Структура мови. Природа мови. Мова і мислення. Когнітивна лінгвістика. Мова і мовлення. Поняття про психолінгвістику.

Тема 2. Загальна характеристика методів дослідження мови. Значення порівняльно-історичного методу для генеалогічної класифікації мов. Індоєвропейська

мовна сім'я. Слов'янські та романо-германські групи мов. Принципи типологічної класифікації мов. Морфологічна типологія.

Тема 3. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Три аспекти вивчення звуків мови: фізичний, фізіологічний, лінгвістичний (функціональний). Звук і фонема. Фонема і алофони. Фонетика і фонологія.

Тема 4. Артикуляція. Артикуляційна база. Класифікація голосних і приголосних звуків. Позиційні звукові зміни. Комбінаторні звукові зміни: акомодація, асиміляція, дисиміляція. Інші звукові зміни: епентеза, дієреза, гаплоглосія. Фонетичні закони.

Тема 5. Передумови виникнення та основні етапи історії письма. Значення письма в історії суспільства. Етапи і форми розвитку графічного письма. Піктографія. Виникнення ідеографії (логографічне письмо, ієрогліфи). Фонографічне письмо. Графіка та орфографія. Принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, історико-традиційний та ідеографічний.

Тема 6. Лексикологія як розділ мовознавства. Слово як одиниця мови. Типи слів. Слово і лексема. Лексичне значення. Структура лексичного значення. Полісемія і моносемія. Омонімія, типи омонімів. Історизми. Архайзми. Етимологія як наука. Внутрішня форма слова. Деетимологізація. Види словників.

Тема 7. Граматика як розділ мовознавства. Предмет граматики, склад граматики. Основні одиниці граматичної будови мови. Сутність морфем. Види морфем за значенням і місцем у слові.

Тема 8. Граматичне значення. Граматична форма. Основні способи вираження граматичних значень слів: синтетичні та аналітичні способи граматики. Поняття граматичної категорії. Своєрідність граматичних категорій у різних мовах світу.

Змістовий модуль 2. Вступ до літературознавства

Тема 9. Предмет і об'єкт літературознавства. Літературознавство серед інших гуманітарних дисциплін. Феномен літератури як його предмет. Аспекти літературно-художнього твору, крізь призму філософії, естетики та мистецтвознавства. Розмаїття об'єктів наукової уваги літературознавця.

Тема 10. Словесність крізь призму літературознавства та мовознавства: перетини, збіги та специфічні риси. Літературознавство та мовознавство – основні філологічні дисципліни. Лінгвістичний поворот. Проблеми термінологічних параметрів літературознавства. Елементи стилістики та поетики у контексті шкільної програми.

Тема 11. Структура літературознавства. Літературознавство – комплексна дисципліна. Завдання її складників. Теорія літератури, історія літератури, літературна критика як основні дисципліни. Допоміжні та дотичні дисципліни: взаємозв'язок та взаємодія.

Тема 12. Актуальні дискусійні питання: статус літературознавчої компарativістики (аспекти інтермедіальності, імагології, перекладу як форми міжлітературних діалогів). Актуальність літературознавчої компарativістики в умовах глобалізації. Діалог як провідна категорія міжлітературної комунікації. Міжмистецькі діалоги. Переклад – основна форма міжлітературних діалогів, полілогів.

Перелік рекомендованої літератури
Змістовий модуль 1. Вступ до мовознавства

1. Андрушенко О. Ю. Вступ до германського мовознавства. Житомир: ЖДУ, 2010. 178 с.
2. Голубовська І. О. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2016. 320 с.
3. Драгомирецький П. П., Пена Л. І. Вступ до мовознавства : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 102 с.
4. Кійко Ю.С., Агапій А. П., Мельнимк Ю. Й. Вступ до мовознавства: практикум. Чернівці: Чернів. ун-т. 2021. 176 с.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ: Академія, 2010. 368 с.
6. Мізін К. І. Вступ до мовознавства. Кременчук : Вид-во КНУ, 2011. 256 с.
7. Монжалей Т. К. Вступ до мовознавства : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2011. 183с.
8. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
9. Терехова Д. І. Вступ до мовознавства: навчально-методичний посібник для студентів першого курсу. Київ-Полтава: «Полтавський літератор», 2012. 224 с.
10. Югай К. П., Гладкова Р. Я. Вступ до мовознавства. Херсон : Айлант, 2011. 160 с.
11. Яшенкова О. В. Основи теорії мовної комунікації : навчальний посібник для самостійної роботи студента. Київ : ВЦ "Академія", 2011. 304с.

Змістовий модуль 2. Вступ до літературознавства

1. Астрахан Н. Буття літературного твору. Аналітичне та інтерпретаційне моделювання. Київ : Академвидав, 2014. 432 с.
2. Астрахан Н. Теорія літератури: основи, традиції, актуальні проблеми. Київ : Видавничий дім Бураго, 2021. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/32716/1/Astrahan.pdf>
3. Білоус П. Вступ до літературознавства. Київ : Академія, 2011. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Bilous_Petro/Vstup_do_literaturoznavstva.pdf
4. Галич О. Вступ до літературознавства. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. URL: <https://docplayer.net/81212443-A-o-galich-vstup-do-literaturoznavstva.html>
5. Галич О. Історія літературознавства. Київ : Либідь, 2013. 391 с.
6. Марко В. Аналіз поетичного твору. Київ : Академвидав, 2013. 280 с.
7. Моклиця М. Вступ до літературознавства. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2011. URL : <https://docplayer.net/31923820-Mariya-moklicya-vstup-do-literaturoznavstva-posibnik-dlya-studentiv-filologichnih-fakultetiv.html>
8. Наєнко М. Історія українського літературознавства і критики. Київ : Академія, 2010. 520 с.
9. Орлова О. С., Орлов О. П. Основи літературознавства. Полтава : ПНПУ, 2020. 134 с. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/1/Основи%20літ%20лекції%20.pdf>

ОЦІНЮВАННЯ

Рейтинг студента з навчальної дисципліни складається з балів (максимально 100 балів), які він отримує за відповіді на практичних заняттях; виконання завдань самостійної роботи.

Змістовий модуль 1. Вступ до мовознавства

Поточний контроль								Підсумковий контроль Іспит	Сума балів
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	100
10	10	10	10	10	10	10	10		

Змістовий модуль 2. Вступ до літературознавства

Поточний контроль				Підсумковий контроль Іспит	Сума балів
T1	T2	T3	T4		
20	20	20	20	20	100

Самостійна робота студентів

Робота студентів складається з самостійного вивчення з певного переліку тем або тем, що потребують поглибленого вивчення. Самостійна робота (СР) контролюється у вигляді контрольних робіт. Питання з тем, що відведені на самостійне вивчення включені до контрольних заходів. Уесь обсяг СР містить завдання які вимагають від студента систематичну самостійну роботу.

ПОЛІТИКА КУРСУ:

Обов'язкове відвідування практичних занять. Студенти, які за певних обставин не можуть відвідувати практичні заняття регулярно, мусять впродовж двох тижнів узгодити із викладачем графік індивідуального відпрацювання пропущених занять. окремі пропущенні завдання мають бути відпрацьовані на найближчій консультації впродовж двох тижнів після пропуску. Відпрацювання занять здійснюється усно у формі співбесіди за питаннями, визначеними планом заняття. В окремих випадках дозволяється письмове відпрацювання шляхом виконання індивідуального письмового завдання.

Політика щодо дедлайнів та перескладання (лікарняні, мобільність і т.д.): лікарняні та перескладання допустимі. Пропущені практичні заняття відпрацьовуються в онлайн-форматі чи в письмовій формі. Слід дотримуватися запропонованих у розкладі термінів складання сесії; перескладання іспитів відбувається відповідно до «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти ОНУ імені І.І. Мечникова (http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/poloz-org-kontrol_2022.pdf)

Політика щодо академічної добросердності: Регламентується «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова» (https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/acad_council/polozhennya-antiplagiat-2021.pdf). Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної діяльності, використані джерела інформації.

Використання електронних пристройів на занятті. Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо).

Поведінка в аудиторії: повага, активність, оптимізм, прагнення до звершень.